

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สัจจะ หมายถึง ความจริงแท้ ความจริงว่าไม่หลอก ความซื่อสัตย์ ความจริงใจต่อความเป็นมนุษย์ของตนเอง พูดจริง ทำจริง จริงต่อเวลา จริงต่อหน้าที่การงาน จริงต่อเพื่อนมนุษย์ คุณลักษณะของสัจจะหรือความจริงสามารถนำมาใช้ในชีวิตของตนเอง หน้าที่การงาน ครอบครัว และสังคม เมื่อเรามีสัจจะต่อตนเองและผู้อื่นแล้วคุณลักษณะอย่างนี้ย่อมเป็นที่เคารพนับถือ จริงใจต่อกัน เป็นที่ไว้วางใจจากกัลยาณมิตรรอบข้าง เพราะมีความจริงใจต่อการกระทำ การพูด และความคิด หรือมีความเที่ยงธรรมคุณธรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง

ถ้าตรงกันข้ามคนที่ขาดสัจจะย่อมนำความเดือดร้อนมาให้ต่อตนเอง ขาดสัจจะต่อครอบครัว คู่สามีภรรยาทะเลาะวิวาทกัน ครอบครัวแตกแยก เป็นปัญหาการหย่าร้าง ปัญหานี้ส่งถึงลูกกลายเป็นเด็กเรวร้อน ดิศยาเสพติด ทะเลาะวิวาทกัน ยกพวกตีกันเป็นปัญหาทางสังคม บ้านเมืองเดือดร้อนวุ่นวายไม่สงบสุขในปัจจุบันนี้ เพราะการขาดคุณธรรมที่ชื่อว่า “สัจจะ” ความจริง หรือไม่มีความซื่อสัตย์ ต่อตนเอง หน้าที่การงาน ครอบครัว และสังคม นั่นเอง

ดังนั้น สัจจะ คือ ความจริงใจ หรือความซื่อสัตย์ เป็นคุณธรรมที่สำคัญยิ่งต่อตนเอง หน้าที่การงาน ครอบครัว และสังคม เพราะว่าสัจจะเป็นคุณธรรมที่เที่ยงตรงสำหรับผู้ที่น่าไปใช้ในชีวิตประจำวัน ปัญหาความเดือดร้อนความวุ่นวายไม่เกิดขึ้นในสังคมนั้นแล้วจะอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข เพราะบุคคลได้นำเอาคุณธรรมที่ชื่อว่า “สัจจะ” มาปรับใช้ในชีวิต โดยเฉพาะในพระพุทธศาสนาได้พูดถึงเรื่อง “สัจจะ” ไว้เป็นหลักใหญ่มี ๒ ระดับ ดังต่อไปนี้

๑. สมมติสัจจะ จริงโดยสมมติ คือ ความจริงในระดับสมมติ ความจริงที่มนุษย์สร้างขึ้นบัญญัติหรือแต่งตั้งขึ้นเป็นภาษาสำหรับใช้เป็นเครื่องมือ ในการสื่อความหมายให้เข้าใจกัน สมมติสัจจะนี้มีชื่อเรียกอีกหลายอย่างคือ “โลกบัญญัติบ้าง”^๑ โลกสมบัญญัติบ้าง สมมติบัญญัติบ้าง ภาษาสมมติบ้าง เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “โวหารสัจจะ ความจริงตามโวหารหรือตามสำนวนพูด คือความจริงมีมิตรร่วมกัน ตามที่ได้ตกลงกันไว้ หรือยอมรับร่วมกัน เป็นเครื่องมือสื่อสาร เพื่อให้สำเร็จ

^๑ที.สี. (ไทย) ๘/๓๑๒/๑๑๕.

ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น คน สัตว์ คนดี คนชั่ว ไต้อ์ แก้อื้อ หนังสือ เช่น ภาษาสามัญเรียกว่า น้ำเกลือ เป็นต้น”^๒

๒. ประมัตตสังจะ จริงโดยปรมัตถ์ คือ “ความจริงตามหมายสูงสุดตามความหมายแท้จริงอย่างยิ่ง” หรือตามความหมายแท้ขั้นสุดท้ายที่ตรงตามสภาวะและเท่าที่พอจะกล่าวถึงได้ หรือพอจะยังพูดให้เข้าใจกันได้ เพื่อสำหรับให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเท่าทันความจริงของสิ่งทั้งหลาย คือ รู้จักสิ่งเหล่านั้นตามที่มันเป็น และเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด คือ การหยั่งรู้สังขารที่ทำให้ความยึดติดถือมั่นหลงผิดทั้งหลายสลายหมดไป “ทำให้วางใจวางท่าทีต่อสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้องหลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์” มีจิตใจเป็นอิสระ ปลอดโปร่ง ผ่องใส เบิกบาน มีความสุขที่แท้จริง สิ่งที่เป็นจริงโดยปรมัตถ์ เช่น “นามธรรม รูปธรรม เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ หรือ จิต เจตสิก รูป และนิพพาน”^๓

เมื่อกล่าวถึงความหมายของสังจะในพระพุทธศาสนาแล้วก็มีตัวอย่างการบำเพ็ญสังจะบารมีอยู่หลายเรื่อง ได้แก่ เรื่องการบำเพ็ญเพียรสังจะบารมีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เสวยพระชาติเป็นวิสุทธิบัณฑิตพระโพธิสัตว์ พระองค์ได้บำเพ็ญเพียรสังจะบารมีอย่างขบถโดยเฉพาะการรักษาสังจะได้ครบทั้ง ๓ ด้านทุกประการ ได้แก่ ทางด้านกาย ทางวาจา และทางใจ ฉะนั้น สังจะถือเป็นการดำรงที่ควรนำมาประพฤติปฏิบัติ เป็นการอบรมฝึกฝนตัวบุคคลพร้อมด้วยทางกาย ทางวาจา และทางใจให้ตั้งอยู่ในสังจะ การบำเพ็ญเพียรสังจะบารมีในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์พระสูตร เช่น เรื่องวิสุทธิชาดก^๔ ว่า ด้วยวิสุทธิบัณฑิตบำเพ็ญสังจะบารมี คือ ความสัตย์ เรื่อง“วิภูฏกโปตกจริยา”^๕ เรื่ององคุลิมาลชาดก^๖ และ เรื่อง อธิมุตตะกสามเณร^๗ เป็นต้น

เรื่องความซื่อสัตย์ถือได้ว่าเป็นความดำรงที่ควรนำมาประพฤติปฏิบัติให้เกิดมีแก่บุคคลครอบครัว สังคม เนื่องจากปัจจุบันสังคมไทยได้ขาดศีลธรรมซื่อสัตย์หรือความซื่อสัตย์ต่อการกระทำ การพูด และการคิด โดยเฉพาะเรื่องคู่สามีภรรยาประพฤติผิดนอกใจกัน การคอร์รัปชั่น การซื้อสิทธิ์ขายเสียง คดโกง ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม พูดคำหยาบ พูดโกหกหลอกลวง คิดอิงฉ้อฉลกันและกัน และหลงในการบริโภคอุปโภคทางด้านวัตถุมาก

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับเติม**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๔๑.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑.

^๔ จ.ช.ม. (ไทย) ๒๘/๑๓๔๖-๑๖๕๔/๓๕๑-๔๔๖.

^๕ จ.จริยา. (ไทย) ๓๓/๓๒-๘๒/๓๖๓-๓๖๘.

^๖ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๕๑ /๔๒๓-๔๒๕.

^๗ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๕๖/๑๕๕.

จนเกินไปเป็นเหตุให้มีการแข่งขันกันเพื่อสนองความยาก จึงเป็นเหตุให้มีปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันได้แก่ ปัญหาบุคคล ครอบครัว สังคม ที่เกิดขึ้นตามข่าวสารจากหนังสือพิมพ์สื่อทางโทรทัศน์ เช่น

“เรื่องเปิดแผนเมียนมาพม่าอำพรางผัวฝรั่ง อ้างแค้นด่าแม่” ซึ่งสามีชาวต่างชาติมาแต่งงานอยู่กินกับภรรยาไทย แต่ระหว่างที่ทั้ง ๒ คนใช้ชีวิตอยู่กินด้วยกัน ฝ่ายสามีกลับใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสมด้วยคำพูดที่ถูกเหยียดหยามภรรยาและบุพการี จึงเป็นเหตุให้ภรรยาตัดสินใจร่วมมือกับพี่เขยก่อเหตุฆ่าสามี เนื่องจากโกรธแค้นที่มักโดนพูดถูกเหยียดหยาม โดยเฉพาะมาพูดถูกมารดาของตน จึงวางแผนและร่วมมือกับพี่เขย”^๔

“เรื่องฝรั่งฆ่าเมียไทย” โดยสามีชาวต่างชาติได้ลวงอดีตภรรยามาหาที่บ้านเพื่อเจรจาปัญหา หลังจากภรรยาของตนได้ไปแต่งงานกับชายคนใหม่ แต่เกิดทะเลาะกันด้วยความโมโหเลยปลักนางรุ่งนาคตกบันไดจากชั้น ๒ เสียชีวิตก่อนนำศพไปขุดในถังขยะ”^๕

“สัปดาห์ที่ ๑ “๑๒๑๒” รหัสอุบัติเหตุ” “กำจัดเว็บร้าย” ไม่ได้คือ “ประชาชน” เข้มขันขึ้นอีกระดับหนึ่ง สำหรับมาตรการศักดิ์นั้น “เว็บไซต์อันตราย” ที่เป็นภัยได้ทั้งต่อตัวบุคคล สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง ความเจริญก้าวหน้าของประเทศได้แก่ “เว็บร้าย-เว็บอันตราย” นั้นทาง ร.ต.หญิง ระนองรักษ์ สุวรรณฉวี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงไอซีทีขยายความไว้ว่าหมายถึง เว็บไซต์ในอินเทอร์เน็ตที่เข้าข่ายดังนี้คือ ๑. เว็บไซต์ที่กระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ๒. เว็บไซต์หมิ่นประมาทผู้อื่นละเมิดสิทธิส่วนบุคคลหรือล่อลวงผู้อื่น ๓. เว็บไซต์ที่เผยแพร่ข้อมูลเข้าข่ายลามกอนาจารอันขัดต่อศีลธรรมหรือภาพตัดต่อที่ทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย ๔. เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการพนัน ๕. เว็บไซต์ที่ขายของผิดกฎหมาย เช่น ยาเสพติด หรือยาที่ไม่ได้รับใบอนุญาต

“อย่างเว็บลามก ประเทศไทยน่าจะมีประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ เว็บ ซึ่งจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องรีบบล็อก มิฉะนั้นคงจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ในการตรวจสอบเพื่อดำเนินการนั้น จำนวนเจ้าหน้าที่ของกระทรวงไอซีทีคงจะรับมือไม่ไหวจึงต้องอาศัยคนที่เล่นอินเทอร์เน็ตมากที่สุด ซึ่งเรื่องเพศวิถิต่างๆ อาทิ เพศสัมพันธ์แบบชาดิสต์ เพศสัมพันธ์ในครอบครัว เพศสัมพันธ์กับ

^๔ทองศักดิ์ สุภการ, “เปิดแผนเมียนมาพม่าอำพรางผัวฝรั่ง อ้างแค้นด่าแม่”, ข่าวสด. (๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕) : ๒.

^๕“ฝรั่งฆ่าเมียไทย”, ไทยรัฐ, (๒ มีนาคม ๒๕๕๕) : ๑๕.

เด็ก เพศสัมพันธ์กับศพ เพศสัมพันธ์แบบหมู่ หากพบต้องรีบแจ้งโดยด่วน เพราะเป็นเรื่องที่ทั่วโลก
รับไม่ได้”^{๑๑}

“ปัญหาเรื่องแท็กซี่ที่ขึ้นข่มขืนสาวนักศึกษา” ดำรวจ สน.บางเขน แดงขาวจับกุม
นายวัชรินทร์ โชติสันเทียะ คนขับแท็กซี่ผู้ต้องหาข่มขืน ๒ นักศึกษาสาวในคืนวันลอยกระทง
สารภาพเห็นเหยื่อเมามาขึ้นรถ ใช้มีดจี้จับทั้งคู่ใส่กุญแจมือขยี้กามที่เบาะหลัง จากนั้นพาไปข่มขืน
โรงแรมย่านรูดจนสำเร็จความใคร่อีกครั้ง พอถูกตำรวจสอบสวนรับสารภาพว่า “ได้ชิงทรัพย์ ข่มขืน
กระทำเราผู้เสียหายทั้งสองจริงที่ทำลงไปเพราะเพ็งไปดื่มเหล้ากับเพื่อนวันลอยกระทง และเสพ
ยาบ้าด้วย และอีกอย่างเพ็งเลิกกับภรรยาพอเห็นสาวถอดเสื้อผ้าเปลือยเปล่าเลยเกิดอารมณ์ทางเพศ
ก่อเหตุร้าย”^{๑๒}

สรุปหน้า ๑ ผลศึกษาปัญหาน้ำเมา “ปรับระบบภาษี” อุดรรัฐ-แก้ว “จนแต่ดื่ม”
ออกพรรษามาได้สัปดาห์เศษแล้วการณรงคค์ด-ละ-เลิกการดื่ม “เครื่องดื่มแอลกอฮอล์” ก็ต้องมีการ
ปรับเปลี่ยนสโลแกนที่อิงอยู่กับช่วงเข้าพรรษา ซึ่งฝ่ายที่เกี่ยวข้องก็ดำเนินการอยู่โดยหลายๆ
มาตรการนั้นเข้าท่า แม้ว่าจะมีบางมาตรการที่ถูกตั้งข้อสังเกตว่าไม่เข้าที่ อย่างไรก็ดีตาม ที่แน่ ๆ คือ
เครื่องดื่มมีนเมา เครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้นอาจ “เป็นต้นเหตุปัญหา” หลายด้าน ทั้งต่อตัวผู้อื่น
คนรอบข้าง ครอบครัวสังคมโดยรวม ในเขตเมืองตอนนี้มีการกระตุ้นหน่วยงานรัฐให้ดำเนินการกับ
ร้านเหล้าป่าว-ร้านเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่เปิดใกล้สถานศึกษาเพราะเป็นชนวนสร้างปัญหาให้
เยาวชนไทยวัยเรียน ส่วนนอกตัวเมืองในพื้นที่ชนบทซึ่งผู้คนส่วนใหญ่มีรายได้ไม่สูง แต่มีจำนวน
ไม่น้อยที่ “ติดดื่ม” จนเกิดปัญหาต่าง ๆ นั้นได้มีการบริโภคเพิ่มมากขึ้นยังทำให้การบริโภค
แอลกอฮอล์ต่อคนของประเทศเพิ่มสูงขึ้นจนไปอยู่ในอัตราที่น่าตกใจ “ประชาชนโดยเฉพาะที่
ยากจนและอยู่ในชนบทมีพฤติกรรมการดื่ม-การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มีราคาถูกแต่มี
แอลกอฮอล์สูงมากขึ้นและเป็นอันตรายต่อสุขภาพมากขึ้น”^{๑๓}

ซึ่งปัญหาครอบครัวในสังคมไทยปัจจุบันเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง
ครอบครัวจากครอบครัวขยายที่มีสมาชิกคอยดูแลเกื้อกูลซึ่งกันและกันมาเป็นครอบครัวเดี่ยวที่ขาด
ขบวนการขัดเกลาทางสังคม ขาดบทบาทการอบรมสั่งสอนระหว่างรุ่นสู่รุ่นอีกทั้งการเปลี่ยนแปลง
บริบทของสังคม เป็นสังคมข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดน (Globalization) สังคมวัตถุนิยม

^{๑๑}สรุปหน้า ๑, “๑๒๑๒”รหัสคดีปัญหา “ก่อกวนเว็บร้าย” ไม่เด็ดคือ ประชาชน”, เดลินิวส์,
(๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๒) : ๓.

^{๑๒}แท็กซี่ที่ขึ้นจี้ข่มขืนนักศึกษาสาว, เดลินิวส์, (๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๒) : ๑๔.

^{๑๓}สรุปหน้า ๑, “ผลศึกษาปัญหาน้ำเมา “ปรับระบบภาษี” อุดรรัฐ-แก้ว “จนแต่ดื่ม”, เดลินิวส์,
(๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๒) : ๓.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ก่อเกิดประโยชน์ การโฆษณาชวนเชื่อ การพัฒนาความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุ ที่ละเลยการพัฒนาจิตใจควบคู่กันไป^{๑๑}

สภาพปัญหาสถาบันครอบครัวในปัจจุบันนี้มีค่านิยมตามแบบตะวันตกที่เข้ามามีอิทธิพลต่อพ่อแม่ทำให้ขาดความรับผิดชอบต่อกัน ไม่มีการถ่ายทอดความรู้สึกรักความเป็นพ่อแม่ลูกกัน ผลเสียก็ตกอยู่กับลูก^{๑๒} เพราะว่าพ่อแม่เลี้ยงลูกและรักลูกไม่เป็น พ่อแม่ส่วนใหญ่เลี้ยงลูกให้เป็นนักเสพนักบริโภค ขาดความรู้ความสามารถที่จะพัฒนาลูกให้เป็นนักศึกษาและนักสร้างสรรค์ นอกจากนี้บทบาทของพ่อแม่ยังได้ลดลงไป เพราะเทคโนโลยีข่าวสารโดยเฉพาะโทรทัศน์ได้เข้ามามีบทบาทมากกว่าพ่อแม่^{๑๓} และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวสังคมไทยจากทัศนคติของนักวิชาการดังนี้

ประเวศ วะสี ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับปัญหาสถาบันครอบครัวไว้ว่าสถาบันครอบครัวและชุมชนอ่อนแอหรือล่มสลายไม่สามารถเป็นเครื่องกำกับควบคุมทางศีลธรรมได้ ศีลธรรมก็เสื่อมลง ครอบครัวในสมัยก่อนมีความเป็นปึกแผ่น และสามารถควบคุมพฤติกรรมของคนในครอบครัวให้อยู่ในกรอบศีลธรรมอันดีงามได้ แต่ในปัจจุบันครอบครัวขาดความเป็นปึกแผ่น เพราะการพัฒนาที่ไม่ให้ความสำคัญกับครอบครัว มุ่งแต่เศรษฐกิจเป็นส่วนสำคัญปัญหาเศรษฐกิจจึงเข้ามามีผลกระทบต่อครอบครัว พ่อ แม่ ลูก ต้องแยกจากกันเพื่อไปทำงาน หรือไปเรียนอยู่ที่ห่างไกลกัน ครอบครัวจึงแตกแยก และกลายเป็นปัญหาสำคัญของสังคม เพราะครอบครัวและชุมชนเป็นโครงสร้างทางศีลธรรมของสังคม^{๑๔}

^{๑๑}นายแพทย์พรกิจ กิจจาวัดนากุล, “การประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อแก้ปัญหาครอบครัวในสังคมปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๒}พุทธทาสภิกขุ, เมื่อธรรมคุ้มครองโลกฉบับย่อความ โดยไพโรจน์ อยู่มณเฑียร, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์ มปป.), หน้า ๕๐-๕๑.

^{๑๓}พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), ธรรมกับไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพมหานคร : กองทุนวัฒนธรรมเพื่อการศึกษาและปฏิบัติธรรม, ๒๕๔๒), หน้า ๔๑.

^{๑๔}พระมหาบุญเพียร ปุณณวิริโย, “แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒.

วัลลภ ตังคณานูรักษ์ ได้แสดงทัศนะต่อปัญหาครอบครัวว่าปัญหาสำคัญของเด็กในปัจจุบันนี้ได้รับผลกระทบมาจากครอบครัวที่ถูกทำลายลง เพราะแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาประเทศที่เน้นทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ได้ทำลายระบบครอบครัวจนแตกสลาย^{๑๗}

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ได้ให้ความเห็นถึงปัญหาของสถาบันครอบครัวว่ามีลักษณะเป็นที่รองรับเคราะห์กรรมทางสังคมที่เป็นปัญหาอย่างหนักท่ามกลางสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เกิดความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวไม่มีเวลาให้กันและกัน พ่อแม่ต้องทำงานนอกบ้าน ขาดการดูแลให้ความอบอุ่นแก่คนในครอบครัว^{๑๘}

ในพระพุทธศาสนาได้พูดถึงเกี่ยวกับหลักการการครองเรือนสำหรับภุคหัสถ์ เพื่อให้ครอบครัวเข้มแข็งสามารถอยู่ร่วมกับสังคม หรือกัลยาณมิตรได้อย่างมีความสุข ตัวอย่างอุบาสกคนหนึ่งที่มีบทบาทที่สำคัญต่อพระพุทธศาสนามีชื่อว่าอนาถบิณฑิกเศรษฐี เมื่อเวลาเช้าเฝ้าพระพุทธเจ้าที่วัดพระเชตุวัน พระองค์ได้ตรัสสอน ว่า

“บุคคลผู้ไม่ติดในกามคุณ ย่อมอยู่เป็นสุขทุกเมื่อ บุคคลผู้ตัดต้นหาความข้องทั้งปวง ย่อมอยู่เป็นสุข”^{๑๙} หรือ “ทานที่ให้โดยความเคารพ เติรมไว้บริสุทธ์ให้ทานโดยเชื่อกกรรมผลกรรม ย่อมส่งผลให้ได้กามคุณที่ดี บริวารที่ดี”^{๒๐} หรือ “ความสุขของภุคหัสถ์ ๔ ประการ คือ อตติสุข สุขเกิดจากความมีทรัพย์ โภคสุข สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ อานนฺยสุข สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ วนัชชสุข สุขเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ”^{๒๑} และ “อริยสาวกผู้มีภักยเวรสงบระจับแล้ว ๕ ประการ คือ งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ งดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ งดเว้นจากการประพฤติ ผิดในเรื่องรักใคร่ งดเว้นจากการกล่าวเท็จ งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท”^{๒๒}

ทั้งหมดนี้เป็นหลักธรรมสำหรับครอบครัวของภุคหัสถ์ให้ได้ถือปฏิบัติตามแล้ว จะส่งผลให้ครอบครัวมีความเข้มแข็งและมีความสุข เพราะบุคคลในครอบครัวมีหลักปฏิบัติและมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของตนที่ได้ลงมือกระทำ การพูด และการคิด ที่สำคัญมีหลักธรรมครองใจคือ“ความซื่อสัตย์” นั่นเอง

^{๑๗}เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒.

^{๑๘}เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒.

^{๑๙}วิ.ญ. (ไทย) ๓/๓๐๔-๓๐๖/๓๓-๓๔.

^{๒๐}อ.ญ. นวก. (ไทย) ๒๓/๒๐/๓๒๑-๓๒๔.

^{๒๑}อ.ญ. ดิก. (ไทย) ๒๐/๑๑๐/๒๕๕-๒๕๖.

^{๒๒}ส.ม. (ไทย) ๑๕/๑๐๒๔/๓๓๖-๓๓๗.

ฉะนั้น พระพุทธศาสนามีความสำคัญในการที่จะนำความซื่อสัตย์มาแก้ปัญหาในสังคมปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง ควรสร้างค่านิยมหรือพฤติกรรมหลักให้ยึดถือโดยการปลูกฝังให้เป็นคนซื่อสัตย์เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน รักษา ศาสน์ กษัตริย์^{๒๓} โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมนี้ ล้วนเป็นข้อปฏิบัติที่เนื่องด้วยมีการกำหนดกรอบในการปฏิบัติเอาไว้คร่าวๆ ว่าไม่เบียดเบียน ประทุษร้ายต่อคนและสัตว์ มิเมตตากรุณาไม่เห็นแก่ได้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตัว ไม่พุดปิด ไม่ยุยงให้แตกร้าง ไม่พุดคำหยาบ ไม่พุดเหลวไหล มีความประพฤติดีในความสัมพันธ์ทางครอบครัวและทางเพศเว้นสิ่งเสพติด มีสติสัมปชัญญะ มีความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการกระทำความชั่ว มีความอดทนอดกลั้น มีความกตัญญูกตเวที มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่นอภัยร้ายบังหลวง ละชั่วประพฤติดี ทำจิตใจให้ผ่องใส เชื้อกฏแห่งกรรม เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว^{๒๔}

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความซื่อสัตย์ที่ปรากฏในพระคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท สภาพปัญหาการขาดความซื่อสัตย์ในครอบครัวไทย และแนวทางการนำความซื่อสัตย์มาใช้เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวไทย เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการนำไปใช้กับวิถีชีวิตของครอบครัวชาวพุทธที่สมบูรณ์แบบ และเพื่อเป็นการปลูกฝังหลักธรรมและความซื่อสัตย์ให้เกิดมีในจิตใจของบุคคลภายในครอบครัวไทยต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความซื่อสัตย์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการขาดความซื่อสัตย์ในครอบครัวไทย

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการนำความซื่อสัตย์มาใช้เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวไทย

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาความซื่อสัตย์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ศึกษาปัญหาการขาดความซื่อสัตย์ของครอบครัวไทย และศึกษาแนวทางการนำความซื่อสัตย์มา

^{๒๓}ณรงค์ เส็งประชา, วิทยาศาสตร์สังคม : ความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคม, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่โอ.เอส. พรินต์ติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๘), หน้า ๕๓.

^{๒๔}แหวน น้อยคุณ, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์จริยธรรมในมโหสถชาดก”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒.

เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวไทย ข้อมูลที่จะศึกษาใช้ในการวิจัยได้จากพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาทั้งอรรถกถา ฎีกา ปกรณ์ต่าง ๆ และงานเขียนของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

๑.๔ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑. ครอบครัวไทย หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน เป็นไปตามระบบเครือญาติและบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันทางเครือญาติซึ่งประกอบด้วย ปู่ ย่า ตา ยาย สามี ภรรยา บุตร หลาน เหลน เป็นต้น ผู้วิจัยหมายถึงเฉพาะ สามี ภรรยา และบุตร เรียกว่า ครอบครัว

๒. การนำความซื่อสัตย์มาใช้เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวไทย หมายถึง ประเด็นศึกษาดังต่อไปนี้

๑) ความซื่อสัตย์ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง (๑) ความหมายของความซื่อสัตย์ในพระไตรปิฎกและอรรถกถา บัญญัติของราชบัณฑิตยสถานและนักวิชาการไทย (๒) ความสำคัญ ทางด้านสังคม ทางครอบครัว ทางสังคม ตนเอง และกัลยาณมิตร (๓) ลักษณะของความซื่อสัตย์ ทางด้านการแสดงออกทางพฤติกรรมทั่วไป ทางด้านตนเอง และผู้อื่น (๔) วิธีการรักษา ได้แก่ การสมาทาน และการให้คำมั่นสัญญา (๕) ประโยชน์ ทางด้านครอบครัว ทางสังคม ทางกัลยาณมิตร และตนเอง (๖) หลักธรรมส่งเสริมความซื่อสัตย์ของครอบครัว ได้แก่ ธรรมคຸ້ມກອງໂລກ ๒ สุจริต ๓ ขรവാສธรรม ๔ พรหมวิหารธรรม ๔ สีล ๕ ธรรม ๕ และทิส ๖

๒) สภาพปัญหาการขาดความซื่อสัตย์ในครอบครัวไทย หมายถึง (๑) สภาพปัญหาทั่วไปของครอบครัว (๒) สาเหตุ มาจากเรื่องส่วนบุคคล และทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ (๓) ปัญหาการขาดความซื่อสัตย์นำไปสู่การหย่าร้าง ได้แก่ ปัญหานอกใจคู่ครอง ปัญหาความขัดแย้งปัญหายาเสพติดและการพนัน ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ (๔) ผลกระทบ ทางด้านพฤติกรรมบทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ การหย่าร้าง และ(๕) กรณีตัวอย่างศึกษา มาจากหนังสือพิมพ์และสื่อเทคโนโลยี

๓) แนวทางการนำความซื่อสัตย์มาใช้เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวไทยมีอยู่ ๔ แนวทาง ได้แก่ (๑) หลักมนุษยธรรม (สีล ๕-ธรรม ๕) (๒) หลักขรวาສธรรม ๔ (๓) หลักพรหมวิหารธรรม ๔ และ(๔) หลักทิส ๖

๑.๕ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก. หนังสือ

๑. สมเด็จพระสังฆราช กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือธรรมานุกรม ถึงความหมาย สัจจะ ว่า สิ่งที่มีอยู่จริงจะมีสิ่งอื่นรับรู้ว่ามีอยู่จริงเป็นอยู่จริงหรือไม่ก็ตามก็มีอยู่ และเป็นอยู่โดยภาวะของสิ่งนั่นเอง สิ่งที่มีอยู่จริงหรือความเป็นจริงในพระพุทธศาสนาก็คือสัจจะ ธรรมนั่นเอง ที่เรียกสิ่งที่มีอยู่จริงหรือความจริงนั้นว่า “สัจจะ” ซึ่งแปลว่า ความจริง^{๒๕}

๒. ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ในหนังสือบำเพ็ญบารมีถึง สัจจะว่า จริง ว่าเที่ยง ว่าไม่หลอก มีความจริงต่อความเป็นมนุษย์ของตนเอง พุคฺจฺริง ทำจริง จริงต่อเวลา จริงต่อหน้าที่ การงาน จริงต่อเพื่อนมนุษย์^{๒๖} ถ้าตัวรู้จักความเป็นมนุษย์ว่ามีค่าสูงสุดจริงต่อความเป็นมนุษย์แล้ว มันก็ต้องทำให้ชีวิตของเขาเป็นมนุษย์ที่ดีและมีค่าที่สุด เมื่อพระพุทธเจ้าท่านจะเป็นพระพุทธเจ้า ท่านก็จริงต่อความเป็นพระพุทธเจ้าหรือจริงต่อการที่จะเป็นพระพุทธเจ้า ท่านจึงบำเพ็ญบารมี

๓. พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) กล่าวถึงสัจจะไว้ในหนังสืออิสระแห่งชีวิต และการอยู่เหนืออำนาจของจิตใจว่า เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย แต่ละข้อคือความจริง ทั้งหมด ลักษณะพระพุทธศาสนาจะต้องได้พบความจริง ได้เห็นจริง ให้รู้จริง ให้ได้จริง โดยทำใจ เป็นกลางไม่คัดค้านหรือยอมรับ แต่ให้พิจารณาเหตุผลให้เข้าใจถูกต้อง จึงจะเป็นความจริง ให้เห็นจริง เข้าใจจริง แม้ในข้อใดข้อหนึ่งก็จะพบลักษณะของพระพุทธศาสนาคือความจริง^{๒๗}

๔. พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือธรรมานุญชีวิตถึงหลักสัจจะในการครองเรือนที่สมบูรณ์ จะต้องเป็นผู้ดำรงมั่นอยู่ในความซื่อตรง ความจริงใจ เช่น ต้องเป็นคนที่เป็นจริง ทำจริงและจริงใจต่อกัน จะทำอะไรก็ไว้ใจซึ่งกันและกันได้^{๒๘}

^{๒๕} สมเด็จพระสังฆราช กรมหลวงวชิรญาณวงศ์, ธรรมานุกรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๔๕๑.

^{๒๖} พุทธทาสภิกขุ, บำเพ็ญบารมี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑๓-๑๑๔.

^{๒๗} พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), อิสระแห่งชีวิตและการอยู่เหนืออำนาจของจิตใจ, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, มปป.), หน้า ๑๑.

^{๒๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ธรรมานุญชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๔๓. ปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์ที่ พระพรหมคุณาภรณ์.

๕. เกษม บุญศรี กล่าวไว้ในหนังสือบารมีสาธิตว่า พระพุทธองค์ทรงแสดงเรื่องสัจจะ ทั้ง ๓ ระดับเพื่อการแสวงหาพระโพธิญาณ และให้ความหมายของสัจจะว่า ความสัตย์จริง ได้แก่ จริตทางกาย คือ ทำจริง จริตทางวาจา คือ พูดจริง จริตทางใจ คือ ตั้งใจทำจริง ฯ^{๒๕}

ข. วิทยานิพนธ์

๑. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท” ได้ทรงดำรัสถึงภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องทศชาติไว้ตอนหนึ่งว่า พระอารามต่าง ๆ ในประเทศไทยที่มีภาพเขียนบนฝาผนังมีอยู่มาก พระอุโบสถที่ประดิษฐาน พระพุทธปฏิมา มักจะมีภาพแสดงเรื่องไตรภูมิ มีสวรรค์ชั้นต่างๆ และภูมิอื่นๆ อยู่ทางด้านหุ้มกลอง หลังพระปฏิมา ด้านหน้าพระปฏิมานิยมทำภาพมารวิชัย ส่วนด้านข้างมักจะเป็นภาพเล่าเรื่องต่างๆ เป็นภาพพุทธประวัติบ้าง ภาพชาดกบ้าง ภาพวรรณคดีบ้าง ที่มีมากที่สุดคือ ภาพทศชาติ ซึ่งแสดงถึง พระโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมีต่าง ๆ ภาพเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นภาพสำหรับประกอบคำสอนของพระสงฆ์ ซึ่งมักจะใช้เรื่องชาดกเป็นเรื่องราวในการแสดงพระธรรมเทศนาทำให้ผู้ฟังเห็นภาพประกอบไปด้วย และจะได้มีความซาบซึ้งในรสพระธรรมยิ่งขึ้น^{๒๖}

๒. พระครูสุวรรณธรรมารักษ์ ได้ทำวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวิสุทธิชาดก” ผลวิจัยพบว่า เป็นการดำเนินชีวิตตามหลักความเป็นจริงในทางธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เป็นของคู่กับโลกมาตลอด ไม่ว่าพระพุทธเจ้าพระองค์ใดจะกำเนิดขึ้นในโลกนี้ก็ตาม พระองค์จะทรงสั่งสอนหลักธรรมในการดำเนินชีวิตเหมือนที่ปรากฏในวิสุทธิชาดกทุกประการแต่การดำเนินชีวิตตามหลักธรรมเพื่อให้เกิดความสุข แต่ความสุขเกิดขึ้นได้นั้นจะต้องอาศัยสัจจะเป็นเครื่องควบคุมในการปฏิบัติ เพราะสัจจะหมายถึงความจริงทางจิตใจความจริงทางวาจาและความจริงทางกายหรือความซื่อสัตย์สุจริตต่อความจริงซึ่งเรียกว่า มีความคิดเห็นที่เป็นจริง พูดตามเป็นจริงและปฏิบัติในสิ่งที่เป็นอย่างจริง^{๒๗}

^{๒๕} เกษม บุญศรี, บารมีสาธิต, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสมัย, ๒๕๑๓), หน้า ๒๔๑.

^{๒๖} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะอักษรศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๑๖๖.

^{๒๗} พระครูสุวรรณธรรมารักษ์, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวิสุทธิชาดก”, วิทยานิพนธ์ภาษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า บทคัดย่อ.

๓. พระมหาเรืองเดช ศรีประสม ได้ทำการวิจัยเรื่อง “มโนทัศน์เรื่อง “สัจจะ” ในพุทธปรัชญาเถรวาท” ผลวิจัยพบว่า สัจจะในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นสัจจะทางกาย วาจา และใจ ของบุคคลมี ๓ ประเภท คือ ๑. สัจจะทางกาย คือ เป็นการกระทำทางกาย กระทำจริง ไม่คดโกง ๒. สัจจะทางวาจา คือ เป็นการกระทำทางวาจา พูดแต่คำจริง ๓. สัจจะทางใจ คือ เป็นการกระทำทางใจ มีความจริงใจ บริสุทธิ์ใจ กระบวนการพัฒนาสัจจะนี้ มีเหตุปัจจัยเกื้อกูลส่งเสริมให้เกิดสัจจะ และพัฒนาสัจจะตามลำดับคือ เหตุปัจจัยภายนอก (ปรโตโมหะ) คือคำแนะนำสั่งสอนที่ฟังมาจาก กัลยาณมิตร ผู้มีสัจจะประพฤติดีตามหลักอริยมรรค ช่วยชี้นำให้เป็นสัมมาทิฐิ นำไปสู่การพัฒนา สุตมยปัญญา เหตุปัจจัยภายใน (โยนิโสมนสิการ) คือ การคิดในใจโดยแยบคาย หมายถึง การรู้จัก ใช้ความคิด คิดโดยอุบาย คิดเป็นทาง คิดเป็นเหตุผล คิดให้เกิดผล เพื่อสกัดกั้นอวิชชาและค้นหา รวมความว่า เมื่อแต่ละบุคคลสามารถศึกษาและปฏิบัติตาม โดยศึกษาและปฏิบัติตามสิกขา ๓ คือ สีล สมาธิ และปัญญา พบเห็นความจริงเพียงหนึ่งเดียวคือ นิพพานสัจจะ^{๓๒}

๔. สุดใจ ชันทองคำ ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ หมายถึง การกระทำหรือ พฤติกรรมตลอดทางแสดงความรู้สึกรับรู้ของบุคคลในเรื่อง การพูดความจริง การตรงต่อเวลา การยอมรับผิด การไม่ขโมยของผู้อื่น หรือการเอาผู้อื่นมาเป็นของตนเอง และประพฤติปฏิบัติตาม ข้อตกลง กติกาหรือสัญญาที่ให้ไว้กับตนเองหรือผู้อื่น^{๓๓}

๕. กฤตรินทร์ นิ่มทองคำ ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติ อันเหมาะสม มีความซื่อสัตย์ไม่คดโกง ซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อมิตรสหายและมีความ จงรักภักดีต่อประเทศชาติ ไม่คิดทรยศ ประกอบอาชีพในทางสุจริต ไม่ขโมยของผู้อื่น และปฏิบัติ ตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด เช่น ตรงต่อเวลา พูดแต่ความจริงละเอียดรอบคอบไม่เอาเปรียบ ไม่ทุจริต มีความรับผิดชอบ ยุติธรรม ไม่หลอกลวง ไม่หาประโยชน์ในทางมิชอบ^{๓๔}

๖. ละมัย สุวรรณสิงห์ ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ไว้ว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งทางกาย วาจา และใจ ต่อตนเองและผู้อื่น โดยมีขอบข่ายและพฤติกรรม ๔ ด้าน ได้แก่

^{๓๒}พระมหาเรืองเดช ศรีประสม, “มโนทัศน์ เรื่อง “สัจจะ” ในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ ศาสตรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า บทคัดย่อ.

^{๓๓}สุดใจ ชันทองคำ, “การพัฒนาแบบวัดความซื่อสัตย์ของนักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ ๖”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๑๑.

^{๓๔}กฤตรินทร์ นิ่มทองคำ, “ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความซื่อสัตย์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น โรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนเวนต์ กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัย : ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๕๒), หน้า ๑๕.

(๑) ความซื่อสัตย์ต่อตนเองคือ ความรู้สึกรับผิดชอบ มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำ ความผิด เช่น การไม่สับปลับหลอกลวงประพฤติดังตามคำพูดและคิด (๒) ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ การงานคือ ไม่เอาเวลาทำงานหน้าที่ไปใช้ทำประโยชน์ส่วนตัว ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ทำประโยชน์ส่วนตัว (๓) ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล มีความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น ต่อมิตร ต่อผู้มีพระคุณ เช่น ประพฤติตรงไปตรงมาไม่คิดคดต่อผู้อื่น ไม่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย (๔) ความซื่อสัตย์ต่อคณะสังคมและประเทศชาติ เช่น ร่วมมือร่วมใจกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวหรือเอาดีเข้าตน^{๓๕}

๗. พระมหาภูเนต จันทรจิต ได้ศึกษาเรื่อง “หน้าที่ของมารดาบิดาในพุทธจริยศาสตร์” สรุปได้ว่า บุตรธิดา มีหน้าที่ต่อมารดาบิดาในฐานะเป็นกตัญญูและกตเวทียบุคคล คือการรู้คุณและการกระทำการตอบแทน การกระทำความดีก็คือคุณธรรมที่ได้รับการปลูกฝังจากมารดาบิดาให้เป็นมโนธรรม ซึ่งสามารถต่อต้านป้องกันมิให้บุตรธิดาเป็นบุคคลอกตัญญูและเป็นบุคคลที่ไม่รู้บุญคุณของผู้อื่น ซึ่งจะทำให้ประสบกับวิบากกรรมที่มีผลเสียร้ายแรง มารดาบิดา คือ บุคคลผู้ประกอบด้วยคุณูปการของบุตรธิดา กล่าวคือ เป็นพระพรหม (ผู้ทรงคุณธรรม) เป็นเทวดา (เป็นผู้คุ้มครองรักษา) เป็นบูรพาจารย์ (ครูคนแรก) เป็นพระอรหันต์ (เป็นเนื่อบุญอันประเสริฐ) ของบุตรธิดา ดังนั้นการกระทำหน้าที่ตอบแทน สามารถกระทำได้ด้วยฐานะ คือ

๑) กระทำให้ท่านเป็นผู้มีศรัทธามั่นคง	(สัทธาสัมปทา)
๒) กระทำให้ท่านเป็นผู้มีศีลธรรม	(ศีลสัมปทา)
๓) กระทำให้ท่านเป็นผู้เสียสละ	(จาคสัมปทา)
๔) กระทำให้ท่านเป็นผู้มีปัญญา	(ปัญญาสัมปทา)

การตอบแทนพระคุณต่อบุพการี แม้ว่าการกระทำนั้น ๆ ไม่สามารถจะตอบแทนให้หมดไปเสียทีเดียว บุคคลนั้นก็ยังได้ชื่อว่าเป็นผู้กตัญญูกตเวทียเพราะความกตัญญูกตเวทียเป็นคุณธรรมของคนดี^{๓๖}

๘. สันติ เมืองแสง ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเทวธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า เทวธรรม คือ หิริ โอตตัปปะเป็นบ่อเกิดความดีงาม ความสุข ความเจริญในโลกนี้ เป็นเหตุให้ไปสู่สุคติโลกสวรรค์ และเป็นให้บรรลุ ผล นิพพาน

^{๓๕}ละมัย สุวรรณสิงห์, “การเปรียบเทียบคุณธรรมด้านความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัยและความกตัญญูกตเวทียของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่มีการอบรมเลี้ยงดู เชาวปัญญาและเขาว้าอารมณ์แตกต่างกัน”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒.

^{๓๖}พระภูเนต จันทรจิต, “หน้าที่ของมารดาบิดาในพุทธจริยศาสตร์”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๑.

เทวธรรมเป็นฐานของการประพฤติปฏิบัติ เพื่อพัฒนาตนเองให้มีความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อม (กายภาวนา) ด้านสังคม (ศีลภาวนา) ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) และด้านสติปัญญา (ปัญญาภาวนา) ปรับสภาพชีวิตให้มีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจพัฒนาสังคมให้อยู่ดีมีความสุข และพัฒนาประเทศชาติให้มีสันติภาพ^{๓๖}

๕. พูนสุข มาศรีธรรมรงค์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ” ผลการวิจัยพบว่า คนในสถาบันครอบครัวและในสถาบันอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ประโยชน์จากหนังสือธรรมต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยการนำมาประยุกต์ร่วมกับแนวทางการดำเนินการของประเทศทางตะวันตก ตะวันออกและประเทศไทย ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ปัจจุบันเป็นการจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ เพื่อใช้จัดการกับความรุนแรงในครอบครัวได้อย่าง เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีวิธีการและเครื่องมือสำหรับแต่ละปัจเจกบุคคลเริ่มลงมือนำไปจัดการฯ ได้เองอย่างริบด่วน และหมั่นนำไปปฏิบัติในระยะยาว และแผ่ขยายไปในองค์กรของสังคมในมิติของ (๑) การแปรเปลี่ยนความขัดแย้งที่เป็นความก้าวร้าวรุนแรงให้เป็นความเข้าใจอันดีต่อกัน (Transformation) (๒) การหาทางแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในระดับต่างๆ รวมถึงการป้องกันมิให้เกิดซ้ำซ้อน (Solution in Terms of Problem Solving and Prevention) และการเยียวยา (Healing) รักษาใจตนให้สงบสันติไปพร้อมๆ กับคนในครอบครัว^{๓๗}

สรุป จากหนังสือและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นนั้นมึเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความหมายของความเชื่อศรัทธา และหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว แต่ยังไม่มีเห็นมีเล่มใดกล่าวถึงการนำความเชื่อศรัทธามาใช้เสริมสร้างความเข้มแข็งในครอบครัวไทย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องนี้ให้ชัดเจนต่อไป

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสารและสัมภาษณ์ มีวิธีการดำเนินการดังนี้

^{๓๖} สันติ เมืองแสง, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเทวธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า บทคัดย่อ.

^{๓๗} พูนสุข มาศรีธรรมรงค์, “การจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า บทคัดย่อ.

๑.๖.๑ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๕ และพระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๘

๑.๖.๒ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ อรรถกถา ฎีกา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๓ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จาก ๑.๖.๑, ๑.๖.๒ และสัมภาษณ์นักวิชาการด้านศาสนา และการศึกษา จำนวน ๗ คน คือ พระสงฆ์ ๒ รูป และคฤหัสถ์ ๕ ท่าน

๑.๖.๔ สรุปและนำเสนอผลงานวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบความเชื่อศรัทธาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๗.๒ ทำให้ทราบสภาพปัญหาการขาดความเชื่อศรัทธาในครอบครัวไทย

๑.๗.๓ ทำให้ทราบแนวทางการนำความเชื่อศรัทธามาใช้เสริมสร้างความเข้มแข็ง
ของครอบครัวไทย